Roll No. ....

Total No. of Pages : 3

Total No. of Questions : 7

उत्तरमध्यमा प्रथमखण्ड

विषय कोड : 716

योगविज्ञानम्

चतुर्थ-प्रश्नपत्र

(योगवासिष्ठम्)

समय : 3 घण्टे **पूर्णांक : 100**

निर्देशः— (1) सर्वे प्रश्नाः करणीयाः।

(2) सर्वेषां प्रश्नानां पुरताङ्का प्रदत्ताः।

1. उचितं विकल्पं चित्वा लिखत — 10

(*i*) ब्रह्मणः शिरीरम् अस्ति —

(अ) आतिवाहिकम् (ब) अधिभौतिकम्

(स) आतिवाहिकम्-आधिभौतिकम् (द) न कोऽपि

(*ii*) आकाशजविप्रस्य वर्णनम् अस्ति —

(अ) उत्पत्ति प्रकरणे (ब) वैराग्य प्रकरणे

(स) स्थिति प्रकरणे (द) न कोऽपि

(*iii*) वैराग्य प्रकरणे कति सर्गाः सन्ति ?

(अ) द्वात्रिंशत् (ब) विंशतिः

(स) अष्टादश (द) पञ्चदश

(*iv*) अग्निदेश्यस्य पुत्रः आसीत् —

(अ) सुतीक्ष्णस्य (ब) कारुव्यस्य

(स) महेन्द्रस्य (द) न कोऽपि

(*v*) वासनाः कति प्रकारस्य भवन्ति ?

(अ) तिस्रः (ब) चतस्रः

(स) द्वे (द) पञ्च

179

2. रिक्त स्थानानां पूर्तिं कुरुत – 10

(*i*) वैराग्य प्रकरणे .... श्लोकानां संख्या अस्ति।

(*ii*) चित्तस्य विनाशः .... प्रकारस्य भवति।

(*iii*) अभ्यासाय .... उपायाः सन्ति।

(*iv*) मुनीनां .... प्रकाराः सन्ति।

(*v*) चेष्टानां त्यागं .... कथ्यन्ते।

3. उचितं मेलयत – 10

(*i*) एषणाः	(क) योगः
(*ii*) शरीरस्य धर्माणि	(ख) शम-विचार-सन्तोष साधुपुरुष सङ्गः
(*iii*) जीवभावान् धारणं	(ग) उत्पत्ति-स्थिति-वृद्धि विनाशाश्च
(*iv*) संसारपारावारतारणस्य प्रयासः	(घ) वितैषणा-पुत्रैषणा लोकैषणाश्च
(*v*) मोक्षस्य द्वारपालः	(ङ) स्वेदज-उद्भिज-अण्डज-जरायुजाश्च

4. सत्यम् असत्यम् वा इति लिखत – 10

(*i*) सुषुप्त मौन एव अनन्ते सति तुर्यातीत पदं भवति।

(*ii*) प्रत्याहारः 'योगस्य अङ्गः' अस्ति।

(*iii*) आत्मविस्मरणस्य नाम एव अविद्या विद्यते।

(*iv*) जीवनमुक्तिं बन्धनं भवति।

(*v*) वैराग्य-अभ्यासाभ्याम् आत्मसाक्षात्कारं भवितुं शक्नोति।

5. **एक** पदेन उत्तरं लिखत – 10

(*i*) काष्ठ तापसं नाम किम् ?

(*ii*) संसारस्य तुलना कस्मात कृतम् अस्ति ?

(*iii*) महर्षि बसिष्ठेन दैवं किमोक्तम् ?

(*iv*) आकाश विप्रस्य वर्णनं कस्मिनं प्रकरणे कृतम् अस्ति ?

(*v*) उत्पत्ति-स्थिति-वृद्धि-विनाशाश्च कस्य ?

180

6. लघुत्तरीय प्रश्नाः – 20

(*i*) जगतः स्वरूपस्य व्याख्यां कुरुत।

(*ii*) विदेहमुक्तेः लक्षणं लिखत।

(*iii*) पुरुषार्थस्य वर्णनं कुरुत।

(*iv*) त्रिगुणात्मक प्रकृतिः काम् कथ्यते ?

(*v*) साधनचतुष्टयस्य वर्णनं कुरुत।

7. दीर्घोत्तरीय प्रश्नाः (केचन **त्रयः** करणीयाः) – 30

(*i*) एषणाः कति प्रकारकाः सन्ति ? विस्तरेण वर्णनं कुरुत।

(*ii*) वैराग्य प्रकरणस्य विशेषतानां वर्णनं कुरुत।

(*iii*) योगवासिष्ठानुसारेण बन्धनस्य स्वरूपं वर्णयत।

(*iv*) सत् एवम् असत् वस्तोः भेदं विस्तरेण लिखत।

181